Mánudaginn 29. október 1973.

Nr. 3/1973. **Samband veitinga- og gistihúsaeigenda f. h. Hótels Loftleiða**
(Hafsteinn Baldvinsson hrl.)
gegn
Alþýðusambandi Íslands f. h. Félags framreiðslumanna vegna félagsmanna þess á Hótel Loftleiðum
(Gunnar Sæmundsson hdl.).

Dómarar:
Hákon Guðmundsson, Gunnlaugur E. Briem, Bjarni K. Bjarnason, Einar B. Guðmundsson og Ragnar Ólafsson.

Kjarasamningur. Deilt um álagningu þjónustugjalds framreiðslumanna.

Dómur.

I.

Mál þetta var upphaflega höfðað fyrir Félagsdómi með stefnu, dags. 3. apríl sl., af Sambandi veitinga- og gistihúsaeigenda f. h. Hótels Loftleiða gegn Alþýðusambandi Íslands f. h. Félags framreiðslumanna vegna félagsmanna þess á Hótel Loftleiðum.

Dómkröfur stefnanda voru þessar:

1. Að dæmt yrði, að verkfall það, sem framkvæmt var fyrirvaralaust á hádegi 2. apríl sl. á Hótel Loftleiðum fyrir atbeina hins stefnda félags, yrði dæmt ólögmætt.

2. Að hinu stefnda félagi yrði gert að greiða sekt fyrir hið ólögmæta verkfall.

3. Að dæmt yrði, að réttur sé sá skilningur stefnanda á 1. gr. kjarasamnings á milli aðiljanna frá 22. ágúst 1972, að framreiðslumönnum beri að haga svo álagningu þjónustugjalds, 15% og söluskatts 13%, að í fullu samræmi sé við ákvæði 9. gr. laga nr. 10/1960 um söluskatt og að skila til veitingamanns öllum þannig álögðum og innheimtum söluskatti.

4. Að hinu stefnda félagi verði gert að greiða stefnanda málskostnað fyrir Félagsdómi, að mati dómsins.

Stefndi krafðist sýknu af öllum kröfum stefnanda.

Jafnframt gerði hann samkvæmt 53. gr. laga nr. 80/1938 þessar gagnkröfur:

1. Að dæmt yrði, að verkbann það, sem hótelstjóri Hótels Loftleiða efndi til á hádegi 2. apríl sl., án þess að fullnægt væri ákvæðum 16. gr. laga nr. 80/1938, hefði verið ólögmætt.

2. að Sambandi veitinga- og gistihúsaeigenda yrði gert að greiða sekt vegna hins ólögmæta verkbanns.

3. að dæmt yrði, að réttur sé sá skilningur Félags framreiðslumanna á 1. gr. kjarasamnings aðilja frá 22. ágúst 1972, að framreiðslumönnum beri þjónustugjald, sem miðað sé við söluverð vörunnar til gestsins að öllu meðtöldu, öðru en þjónustugjaldinu sjálfu.

4. að stefnandi yrði dæmdur til að greiða stefnda hæfilegan málskostnað að mati dómsins.

Félagsdómur kvað upp dóm í máli þessu 13. apríl sl. með þeim úrslitum, að efnisdómur gekk um 1. og 2. lið dómkrafna stefnanda og stefnda, en 3. lið dómkrafna stefnanda og 3. lið í gagnkröfum stefnda var vísað frá dómi.

Stefndi kærði frávísun Félagsdóms til Hæstaréttar samkvæmt heimild í 1. tölulið 67. gr. laga nr. 80/1938.

Með dómi Hæstaréttar 16. júlí sl. var frávísunarákvæði framangreinds dóms hrundið og hefur Félagsdómur tekið þær dómkröfur málsaðilja, sem vísað var frá dóminum, til meðferðar að efni til að lokinni gagnaöflun og munnlegum málflutningi af þeirra hálfu 23. þ. m. Hafa málsaðiljar nú við efnismeðferð þessa þáttar málsins endurtekið framangreindan 3ja lið dómkrafna sinna og krafizt málskostnaðar úr hendi hvors annars eftir mati dómsins.

II.

Málavextir:

Málefni það, sem nefndir kröfuliðir fjalla um, á sér alllangan aðdraganda og er saga málsins í höfuðdráttum á þessa leið:

Í 1. gr. kjarasamnings aðilja, sem dagsettur er 22. ágúst 1972, segir svo:

„Framreiðslumenn fá þóknun frá viðskiptamönnum fyrir

starf sitt. Skal sú þóknun vera 15% miðað við verð veitinga til almennings".

Ákvæði sama efnis hefur verið í kjarasamningum aðilja máls þessa nokkur undanfarin ár. Í þeim kjarasamningi aðilja, sem gerður var 4. júní 1965, var tilsvarandi ákvæði á þessa leið:

„Framreiðslumenn og barmenn taka ekki kaup hjá atvinnurekanda, en fá þóknun frá viðskiptamönnum sem greiðslu fyrir starf sitt. Skal sú þóknun vera 15% miðað við verð veitinga til almennings".

Í flutningi málsins hefur komið fram, að orðin „miðað við verð veitinga til almennings" ættu rót sína að rekja til þess, að veitingahús, sem rekið var af stjórnmálafélagi, hefði á fundum, sem félagið efni til, gefið fundarmönnum afslátt frá almennu verði veitinga. Framreiðslumenn hefðu talið sig verða fyrir tjóni fyrir þær sakir vegna lægra þjónustugjalds og ákvæðið um „verð til almennings" því verið tekið upp í kjarasamninginn til að tryggja framreiðslumönnum ákveðið þjónustugjald, þótt veitingahús veitti afslátt frá almennu verði á veitingum.

Samkvæmt skýrslu stefnda var hinn 12. maí 1965 á sameiginlegum fundi stjórnar Félags framreiðslumanna, trúnaðarráðs félagsins og yfirframreiðslumanna í veitingahúsum, lagður fram af þáverandi formanni félagsins útreikningur á verði veitinga til gesta, „þar sem þjónustugjaldið var reiknað af verði veitinganna að meðtöldum 10% „skatti", sem veitingamenn lögðu þá á verðið". Segir stefndi að þessari reikningsaðferð hafi svo verið beitt þegar hinn sama dag.

Samband veitinga- og gistihúsaeigenda mótmælti þessari reikningsaðferð með símskeyti til Félags framreiðslumanna þegar næsta dag. Hófst upp úr þessu hörð deila milli nefndra aðilja m. a. um álagningargrundvöll þjónustugjaldsins.

Við gerð kjarasamningsins frá 4. júní 1965 varð það að samkomulagi með deiluaðiljum að skjóta til almennra dómstóla eða Félagsdóms ágreiningi um það, hvort framreiðslumönnum væri heimilt að leggja þjónustugjaldið ofan á söluskatt. Jafnframt var samið um það, að Félag framreiðslumanna tæki á sig alla ábyrgð og áhættu af því, hvort „það

væri í samræmi við íslenzk lög, að þjónustugjald sé lagt á söluskattinn", en Samband veitinga- og gistihúsaeigenda lýsti því, að það léti óátalið að framreiðslumenn leggðu „þjónustugjald ofan á söluskattinn, þar til úrslit viðkomandi dómstóls liggur fyrir".

Dráttur varð á að nefndur ágreiningur væri borinn undir dómstóla og hafði það ekki verið gert, þegar kjarasamningur málsaðilja frá 4. júní 1965 féll úr gildi 1. júní 1966. Nýir samningar tókust ekki og 15. júlí 1966 voru sett bráðabirgðalög þess efnis, að gerðardómur skyldi ákveða kaup og kjör framreiðslumanna. Úrskurður gerðardóms þessa var kveðinn upp 30. des. 1966, og var 1. gr. þá orðuð svo:

„Framreiðslumenn og barmenn, sem vinna upp á prósentur, skulu fá 15% þóknun miðað við verð seldra veitinga".

Enn kom upp ágreiningur um álagningargrundvöll þjónustugjaldsins, og höfðaði Samband veitinga- og gistihúsaeigenda mál fyrir Félagsdómi í janúar 1967 gegn Félagi framreiðslumanna. Mál þetta var tvíþætt. Fjallaði það bæði um þá kröfu veitingahúsaeigenda, að framreiðslumönnum væri óheimilt að leggja þjónustugjaldið á söluskattinn og svo um skilning á verðskrá um áfengisverð, sem um skeið var mikið ágreiningsefni málsaðilja.

Hinn 31. janúar 1967 var enn gerður kjarasamningur milli málsaðilja, án þess þó að þeir gerðu hreint fyrir sínum dyrum um ágreininginn um álagningargrundvöll þjónustugjaldsins. Þessi kjarasamningur gilti til 1. október s. á.

Næst var kjarasamningur gerður 1. apríl 1968, og gilti hann til 1. apríl 1969.

Haustið 1968 hófust viðræður í svonefndri samstarfsnefnd aðilja, sem skipuð var fulltrúum frá veitingamönnum og framreiðslumönnum. Hinn 12. des. s. á. varð nefndin, að sögn stefnda, sammála um tilhögun verðlagningar á áfengi á veitingastöðum, og var gefin út verðskrá sem felur í sér þá skipan, að vínverð er reiknað út með tilliti til rýrnunar og þjónustugjaldið reiknað af vínverðinu að söluskatti meðtöldum. Félagsdómsmál það, er höfðað var í janúar 1967, var þá enn rekið fyrir dóminum, en það féll niður 6. maí 1970, er aðiljar sóttu eigi dómþing. En áður en það gerðist, var komið

af stað bæjarþingsmálið Dana Jóhannsdóttir gegn Sigmari Péturssyni veitingamanni, þingfest 25. sept. 1969, en mál þetta fjallaði í reynd að efni til um það síkvika deilumál framreiðslumanna og veitingahúsaeigenda, hvort þeim fyrrnefndu væri rétt að leggja þjónustugjaldið á verð veitinga að viðbættum söluskatti.

Við samningaumleitanir um kjarasamninga, er fram fóru milli málsaðilja fyrri hluta árs 1971, er álagningargrundvöllur þjónustugjaldsins enn ágreiningsefni, en þá höfðu kjarasamningar verið lausir í nærfellt tvö ár. Þá skömmu áður, eða í desembermánuði 1970, hafði verið kveðinn upp dómur í áðurnefndu bæjarþingsmáli. Með þeim dómi var í meginatriðum fallizt á viðhorf veitingahúsaeigenda um álagningargrundvöll þjónustugjaldsins. Segir stefnandi, að af því tilefni hafi í samningaviðræðunum verið rætt um áhrif málsúrslita bæjarþingsmálsins.

Þær umræður leiddu eigi til neins samkomulags um þjónustugjaldsdeiluna, þar sem báðir aðiljar sátu við sinn keip, en framreiðslumenn munu hafa staðið að áfrýjun málsins. Var það dæmt í Hæstarétti 18. júní sl.

Í aprílmánuði 1972 kveðst stefnandi hafa óskað eftir viðræðufundi við stjórn Félags framreiðslumanna til þess m. a. að ræða um hugsanlegt samkomulag í þjónustugjaldsmálinu. Af þeim fundi varð ekki, og segir stefnandi að tilkynnt hafi verið af hálfu stjórnar framreiðslumanna, að hún hafnaði öllum viðræðum um útreikning þjónustugjaldsins.

Af þessu tilefni kveður stefnandi, að boðað hafi verið til almenns fundar veitingamanna hinn 14. apríl 1972. Hafi þar verið samþykkt að segja upp þágildandi samningum við Félag framreiðslumanna frá 11. maí 1971 til þess að fá endanlega skorið úr ágreiningi þeim, sem verið hafi milli veitingahúsaeigenda og framreiðslumanna um framkvæmd álagningar á þjónustugjaldi og söluskatti og skil framreiðslumanna á innheimtum söluskatti.

Í samningaumleitunum þeim, sem því næst fóru fram, ritaði samninganefnd Félags framreiðslumanna gagnaðilja sínum svohljóðandi bréf hinn 11. júlí f. á.:

„Vegna þeirra atriða, sem fram komu af hálfu Sambands

veitinga- og gistihúsaeigenda á samningafundi í dag, vill samninganefnd Félags framreiðslumanna taka eftirfarandi fram:

Félag framreiðslumanna telur, að núverandi framkvæmd við álagningu þjónustugjalds hafi verið samþykkt af báðum aðilum um leið og samið var um rýrnun með milligöngu samstarfsnefndar F.F. og S.V.G. Það er álit félagsins að þá hafi verið leystur í einu lagi sá ágreiningur sem var á milli aðila og var þá til meðferðar í Félagsdómi að tilhlutan S.V.G.

Þessu til stuðnings bendir félagið á, að eftir að samkomulagið var gert og sameiginleg verðskrá aðila, byggð á núverandi fyrirkomulagi, kom út, var Félagsdómsmálið látið falla niður. Inn í mál þeirra Dönu Jóhannsdóttur og Sigmars Péturssonar spinnast fleiri atriði, t. d. aðild Sigmars að S.V.G., og getur því félagið ekki fallizt á að binda sig á nokkurn hátt gagnvart S.V.G. um breytingar á gerðu samkomulagi á grundvelli niðurstöðu Hæstaréttar í því máli.

Að því er varðar kröfur veitingamanna um greiðslu fæðispeninga vill nefndin taka fram, að hún er ekki til viðræðu um afsal þeirra fæðishlunninda, sem framreiðslumenn hafa notið um margra ára skeið.

Nefndin tekur fram, að bréf þetta er ritað á hennar ábyrgð, en mun verða lagt fyrir stjórn og trúnaðarráð félagsins.

Í samninganefnd Félags framreiðslumanna".

Samninganefnd Sambands veitinga- og gistihúsaeigenda svaraði samdægurs með svolátandi bréfi:

„Með tilvísun til bréfs samninganefndar Félags framreiðslumanna, dagsett í dag, leyfir samninganefnd S.V.G. sér hér með að mótmæla eindregið þeirri fullyrðingu, sem fram kemur í téðu bréfi, að núverandi framkvæmd við álagningu þjónustugjalds hafi verið samþykkt af hálfu S.V.G. um leið og samið var um rýrnun með milligöngu samstarfsnefnda F.F. og S.V.G.

Bendir samninganefndin á, að við síðustu samningaviðræður, í marz 1971, voru aðilar ásáttir um, að úr þessum ágreiningi aðiljanna myndi fást skorið með dómi Hæstaréttar í máli Dönu Jóhannsdóttur og Sigmars Péturssonar, og kemur okk-

ur því á óvart hin breytta afstaða Félags framreiðslumanna nú.

Við ítrekum því þau tilmæli okkar á fundi með samninganefnd F.F. nú fyrr í dag, að við samningsgerðina nú verði gengið frá yfirlýsingu á milli aðiljanna um, að andvirði þeirra 1.65%, sem ágreiningur er um, verði sett inn á sérstakan reikning, unz dómur Hæstaréttar liggur fyrir um ágreininginn.

Samninganefnd S.V.G.".

Hinn 22. júlí 1972 varð samkomulag um nýjan kjarasamning milli samninganefndanna. Undir þetta samkomulag rituðu fulltrúar veitingahúsaeigenda með svofelldum hætti:

„F. h. Sambands veitinga- og gistihúsaeigenda með fyrirvara, er felst í eftirfarandi yfirlýsingu, svo og um samþykki félagsfundar:

Samband veitinga- og gistihúsaeigenda hefur vefengt, að framreiðslumönnum sé heimilt að reikna þjónustugjald af söluskatti og á þann hátt að auka þjónustugjald sitt um 1.65%—3.30% í stað þess að innheimta og skila 11% söluskatti af þjónustugjaldi í samræmi við ákvæði í 1. og 2. gr. kjarasamnings aðila og 2. gr. l. nr. 10/1960, sbr. 1. gr. l. nr. 3/1970. Með því að samninganefnd Félags framreiðslumanna hefur ekki fallist á að undirrita sameiginlega yfirlýsingu um að aðilar kjarasamnings þessa séu ásáttir um að á væntanlegan dóm Hæstaréttar í máli Dönu Jóhannsdóttur gegn Sigmari Péturssyni verði litið sem endanlegan úrskurð um framanritaðan ágreining, lýsir samninganefnd S.V.G. yfir því, að þótt nefndin nú undirriti framanritaðan kjarasamning, þá áskilur hún S.V.G. allan rétt til þess að höfða mál fyrir hlutaðeigandi dómstól til þess að fá skorið úr ágreiningi þessum um leið og nefndin áskilur einstökum veitingamönnum innan vébanda S.V.G. allan rétt til þess að endurkrefja einstaka framreiðslumenn um allt það fé, sem þeir kunna að hafa oftekið samkvæmt framansögðu á undanförnum árum".

Undirritun af hálfu samninganefndar framreiðslumanna var hins vegar á þessa leið:

„Í tilefni af yfirlýsingu Sambands veitinga- og gistihúsaeigenda hér að framan tekur Félag framreiðslumanna fram,

að það telur, að með útgáfu sameiginlegrar verðskrár frá 2. desember 1968 hafi endanlega verið leyst úr ágreiningi aðila varðandi skilning á 1. mgr. 1. gr. kjarasamnings aðila og sé því núverandi tilhögun við álagningu þjónustugjalds samningsbundin. Félag framreiðslumanna mótmælir því fyrirvara Sambands veitinga- og gistihúsaeigenda, sem í yfirlýsingunni felst, en þar sem hér er um að ræða atriði, sem Félagsdómur mundi eiga úrskurðarvald um, undirritar nefndin framanritaðan kjarasamning með þessari athugasemd".

Samningsuppkast þetta var fellt í Félagi framreiðslumanna. Voru samningaumleitanir því næst teknar upp á ný og kjarasamningar undirritaðir 22. ágúst 1972.

Jafnhliða þeirri undirritun afhentu fulltrúar veitingahúsaeigenda fulltrúum framreiðslumanna svohljóðandi yfirlýsingu:

„Reykjavík, 22. ágúst 1972.

Samninganefnd Félags framreiðslumanna, Reykjavík.

Með hliðsjón af samningi þeim, sem nú hefur verið undirritaður í dag um kaup og kjör framreiðslumanna, vill samninganefnd S.V.G. taka fram eftirfarandi:

Eins og áður hefur komið fram í samningaviðræðum aðila, sbr. fyrirvara við samning, dags. 22/7 1972, hefur S.V.G. vefengt, að framreiðslumönnum sé heimilt að reikna þjónustugjald af söluskatti í stað þess að innheimta og skila söluskatti af þjónustugjaldi í samræmi við ákvæði 1. og 2. gr. kjarasamnings aðila og 2. gr. l. nr. 10/1960, sbr. 1. gr. l. nr. 3/1970.

Með því að aðilar samningsins hafa ekki getað orðið ásáttir um, að dómur í máli því, sem nú er rekið fyrir Hæstarétti út af samskonar ágreiningi verði talinn skera endanlega úr þessum ágreiningi, vill samninganefnd S.V.G., þrátt fyrir undirritun sína nú undir samninginn, ekki láta hjá líða að áskilja S.V.G. allan rétt til þess að höfða mál fyrir hlutaðeigandi dómstóli til þess að fá skorið úr ágreiningi þessum".

Eftir þessi málalok hinn 22. ágúst 1972 stóð enn við það sama um þjónustugjaldið og héldu framreiðslumenn áfram að leggja það á verð veitinganna að viðbættum söluskatti.

Næst gerðist það, að ákveðið var með lögum nr. 4/1973 um

neyðarráðstafanir vegna jarðelda á Heimaey að leggja 2% viðlagagjald á söluskattsstofn allra sömu aðilja og lög nr. 10/1960 taka til, um eins árs skeið, frá 1. marz þ. á. Segir m. a. í 8. gr. laganna, að sú hækkun á útsöluverði á vöru og þjónustu, sem af þessu gjaldi hljótist, skuli ekki valda hækkun á kaupgreiðsluvísitölu. Í tilefni af þessari lagasetningu ritaði stefnandi fjármálaráðuneytinu hinn 1. marz sl. eftirfarandi bréf:

„Við tilvísum viðræður undirritaðs við ráðuneytisstjóra, Jón Sigurðsson, varðandi 2% viðlagagjald á söluskattsstofn, sem innheimt skal á tímabilinu 1. marz 1973 til 28. febr. 1974, sbr. ákv. í 8. gr. l. nr. 4/1973.

Hinu háa ráðuneyti mun vera kunnugt um þá deilu, sem verið hefur um framkvæmd álagningar þjónustugjalds, þar sem þjónar hafa, þrátt fyrir andmæli veitingamanna, lagt þjónustugjald á með eftirtöldum hætti:

1. verð vöru frá veitingahúsi	kr. 100.00		
2. söluskattur 11%	— 11.00	kr.	111.00
3. þjónustugjald 15%	— 16.65		
		Heildarverð kr.	127.65

Eins og sést af þessu dæmi reiknast enginn söluskattur af þjónustugjaldinu. Að sjálfsögðu geta allir aðilar átt von á því, að með innheimtu viðlagagjaldsins skv. l. nr. 4/1973 muni þjónar ætla að hafa sama hátt á um álagningu þess og um álagningu söluskatts og á þann hátt að hagnast á álagningu viðlagagjaldsins.

Við leyfum okkur því að spyrjast fyrir um það hjá hinu háa ráðuneyti, hvaða reglum skuli fylgja um álagningu og innheimtu söluskatts 11% og viðlagagjaldsins 2%, sbr. auglýsingu ráðuneytisins í dagbl. í gær og óskum eftir skriflegum fyrirmælum yðar í þeim efnum“.

Til svars þessari fyrirspurn sendi ráðuneytið 2. s. m. stefnanda ljósrit af bréfi ríkisskattstjóra til fjármálaráðuneytisins, dags. sama dag, svohljóðandi:

„Með vísun til bréfs yðar, dags. í dag, ásamt viðfestri fyrirspurn Sambands veitinga- og gistihúsaeigenda viljum vér taka fram eftirfarandi:

1. Samkvæmt ákvæðum 8. gr. laga nr. 4/1973 skal leggja viðlagagjald á söluskattsstofn frá 1. marz 1973 til 28. febrúar 1974. Viðlagagjaldið reiknast að öllu leyti eins og söluskatturinn, og er þess ekki krafizt, að því sé haldið sérgreindu frá söluskatti við útskrift reikninga og söluskattsskil. Framkvæmd verður því sú sama og orðið hefði, ef söluskattur hefði hækkað í 13%.
2. Þjónustugjald í veitingahúsum er söluskattsskylt skv. 9. gr. laga nr. 10/1960, sbr. 25. gr. reglugerðar nr. 169/1970 um söluskatt, og ber veitingahúsum að skila söluskatti miðað við heildarandvirði hins selda að meðtöldu þjónustugjaldi.
3. Reikningar, sem gefnir eru út af veitingahúsum með upplýsingum um innheimtu söluskatts af viðskiptavinum, ættu því að sýna eftirfarandi niðurstöður:

Verð vöru (án sölusk. og þjgj.)	kr. 100.00
Þjónustugjald 15%	— 15.00
	Kr. 115.00
Söluskattur og viðlagagj. 13%	— 15.00
	Kr. 130.00

Hlutfall þjónustugjalds, sem hér er reiknað 15%, er hins vegar mál veitingahúsaeigenda og þjóna.

4. Eins og áður segir, verður söluskattur og viðlagagjald samtals 13%, sem heimilt er við söluskattsskil að reikna 11.5% af heildarveltu með söluskatti og viðlagagjaldi“

Hinn 3. marz sl. boðaði stjórn Sambands veitinga- og gistihúsaeigenda til fundar með stjórn Félags framreiðslumanna. Kynnti hún stjórn stefnda framangreint bréf fjármálaráðuneytisins og óskaði eftir því að sögn stefnanda, að eftirleiðis yrði álagningu og innheimtu 13% söluskatts hagað í samræmi við þá ákvörðun, sem fram kæmi í nefndu bréfi ráðu-

neytisins og yrði söluskattinum þannig álögðum skilað til veitingamanna.

Ekki er neitt fram komið í málinu um undirtektir framreiðslumanna á fundi þessum, en 6. s. m. sendi stefnandi stefnda afrit af ráðuneytisbréfinu. Jafnhliða þessu unnu veitingahúsaeigendur, að sögn stefnanda, að gerð nýrra verðskráa yfir mat og vín, þar sem 15% þjónustugjald og 13% söluskattur var falið í heildarverði. Kveður stefnandi, að þetta hafi verið gert til aukins hagræðis fyrir gesti og jafnframt hafi það verið til samræmis við það, sem tíðkast á hótelum um verðlag á gistingu, í vínstúkum húsanna og söluklefum.

Engar viðræður fóru fram um þetta milli málsaðilja eftir hinn sameiginlega fund 3. marz sl.

Hinn 19. marz sl. sendi stjórn Sambands veitinga- og gistihúsaeigenda félagsmönnum sínum eftirfarandi leiðbeiningar um framkvæmd nýrrar tilhögunar þess efnis, að framvegis verði þjónustugjald og söluskattur innifalið í verði veitingahúsanna:

„A. Hið breytta fyrirkomulag skal taka gildi samtímis á öllum veitingahúsum í landinu, mánudaginn 2. apríl 1973.

1) Þann dag skulu matseðlar og vínlistar sýna verð þar sem innifalið er í verðinu 15% þjónustugjald og 13% söluskattur. Skal þetta eftirleiðis kallað HÚSVERÐ.

2) Þegar 20% þjónustugjald á við, skal bætt á reikning gesta, sem skrifaður er út á húsverði Aukaþj.gj. 4.20%.

3) Þegar 30% þjónustugjald á við, skal á sama hátt bætt á reikning gesta, sem skrifaður er út á húsverði: Aukaþj.gj 13.04%.

B. Uppgjör framreiðslumanns við veitingamann, að lokinni vakt, skal fara fram á sérstökum eyðublöðum, sem veitingamaður lætur framreiðslumönnum í té, sbr. hjálagt sýnishorn.

Við útreikning á þjónustugjaldi til framreiðslumanns er þess að geta, að þjónustugjald af heildarsölu er sem hér segir:

1. 15% þjónustugj. Þjónn fær ætíð 11.543% af húsverði.
2. 20% þjónustugj. Þjónn fær ætíð 14.75% af húsverði að viðbættu aukaþjónustugjaldi.
3. 30% þjónustugj. Þjónn fær ætíð 20.43% af húsverði að viðbættu aukaþjónustugjaldi.

Nauðsynlegt er að veitingamenn veki athygli framreiðslumanna á því, að þegar um aukaþjónustugjald er að ræða, beri framreiðslumanni að bomma á kassa þá upphæð í einu lagi, sem aukaþjónustugjaldi nemur og fylgi bomma þessi uppgjöri ásamt afriti af reikningum til gesta.

Við leggjum áherzlu á, að sú framkvæmd, sem hér er ráðgerð, verði tekin upp samtímis í öllum vínveitingahúsum í landinu, og er ætlunin að það verði 2. apríl 1973.

Til þess að svo megi verða hefur verið ákveðið, að allir veitingamenn í vínveitingahúsum boði starfsfólk sitt (framreiðslufólk) til fundar, hver í sínu húsi, mánudaginn 26. marz n. k., þar sem hver veitingamaður kynni starfsfólki sínu, hvernig framkvæmdinni verði háttað, öll atriði hennar og hvenær hún komi til framkvæmda".

Samkvæmt þessum fyrirmælum tilkynntu veitingamenn starfsfólki á hótelum borgarinnar þessa tilhögun hinn 26. marz sl. og skýrðu jafnframt frá því, að hinir nýju verðlistar tækju gildi 2. apríl.

Á Hótel Loftleiðum tilkynnti hótelstjórinn, Erling Aspelund, starfsfólki þar nefndar reglur. Við það tækifæri afhenti trúnaðarmaður Félags framreiðslumanna, Bergþór Bergþórsson, hótelstjóranum eftirfarandi plagg:

„1. Um er að ræða að þjónunum er lögð á herðar aukin vinna með breyttum uppgjörsmáta, þ. e. vinna við uppgjör í stað þess að greiða beint skv. kassauppgjöri. Þessu er mótmælt skv. 4. gr. samnings, þar sem hér er ekki um að ræða færslu á nótum, heldur breytta vinnuaðferð, sem skerðir kjör framreiðslumanna.

2. En fyrst og fremst er hér um að ræða stórfellda skerðingu á launakjörum eða rúmlega 11% af launum. Þetta er ekki einungis fráleitt, heldur svo ósvífið að ætla að reyna slíkt á miðjum samningstíma, án þess að nokkurt sjáanlegt

tilefni sé fyrir hendi, að það er ekki einungis til þess fallið að móðga framreiðslumenn, heldur og til að félag þeirra getur naumast treyst viðsemjendum sínum í framtíðinni.

3. Þar sem veitingamenn virðast ætla að leggja fram verðlista yfir allan varning með útsöluverði, munu framreiðslumenn, meðan málið er í athugun hjá félagsstjórn, bakreikna þjónustugjald af heildarsölu sem hér segir:

15% þjónustugjald sem 13.05% af sölu
20% þjónustugjald sem 16.67% af sölu
30% þjónustugjald sem 23.08% af sölu".

Hinn 30. marz sl. ritaði stefndi Sambandi veitinga- og gistihúsaeigenda svohljóðandi bréf:

„Almennur félagsfundur Félags framreiðslumanna haldinn 29. marz 1973 mótmælir harðlega þeim vinnubrögðum, sem S.V.G. hefur frammi gegn félaginu. Komið hefur í ljós, að S.V.G. hefur upplýst stjórn F.F. um, að þeir ætli sér (S.V.G.) að setja upp nýja verðskrá, þar sem þjónustugjald skal vera innifalið og samkvæmt áðurnefndri verðskrá skal þjónustugjald bakreiknast með 11.543%, sem samsvarar rúmlega 11% kauphýrnun.

Þessu hefur verið mótmælt af stjórn F.F., og lýsti S.V.G. þá yfir, að þetta væri einhliða ákvörðun þeirra.

Slík vinnubrögð eru frekleg árás á tekjur framreiðslumanna og svívirðing gagnvart félagi þeirra, jafnframt því sem hér er um að ræða gróft brot á 4. gr. samninga milli F.F. og S.V.G. frá 1972. Jafnframt áskilja framreiðslumenn sér rétt til að vinna áfram samkvæmt því fyrirkomulagi, sem verið hefur.

Virðingarfyllst, f. h. Félags framreiðslumanna,
Óskar Magnússon, formaður".

Eigi þykir ástæða til að rekja hér nánar atburði þá, er leiddu til þess verkfalls framreiðslumanna, sem dæmt var ólögmætt af Félagsdómi 13. apríl sl. Voru viðhorf aðilja, eins og fram kemur í dóminum, algerlega andstæð um það, af hvaða fjárhæð bæri að reikna þjónustugjaldið.

III.

Viðhorf aðilja.

Dómkrafa stefnanda, sem felur það í sér, að framreiðslumenn skuli reikna þjónustugjald 15% af verði veitinga án söluskatts, en svo söluskatt af verði og þjónustugjaldi, er byggð á ákvæðum 9. gr. laga nr. 10/1960 og 25. gr. reglug. nr. 169/1970. Heldur hann því fram, að ef það hefði verið ætlan veitingamanna að semja við stefnda um það, að framreiðslumenn legðu 15% þjónustugjald ofan á söluskattinn, þrátt fyrir ákvæði í lögum um söluskattskyldu af þjónustugjaldinu, — en veitingamenn tækju þar með á sig þau auknu útgjöld, sem af slíku fyrirkomulagi leiddi, — hefði þess konar skuldbinding þurft að vera gerð með beinu og ótvíræðu orðalagi í samningi milli málsaðilja. Sé algerlega óheimilt að leiða slíka reglu af orðalagi, sem tekið hafi verið upp af öðrum ástæðum, en stefnandi skýrir svo frá, svo sem áður er að vikið, að orðalag 1. gr. kjarasamninga undanfarinna ára, „af verði veitinga til almennings", sé upphaflega sett að kröfu framreiðslumanna vegna þess að þeir hafi talið veitingamönnum óheimilt að semja um lægra verð á veitingum við viðskiptamenn en almennt gildi, þannig að sú verðlækkun hefði áhrif á fjárhæð þjónustugjaldsins.

Þá mótmælir stefnandi því, að hann hafi nokkurn tíma fallizt á þá framkvæmd, sem framreiðslumenn hafi beitt um álagningargrundvöll þjónustugjaldsins, enda sé hún algerlega andstæð ákvæðum laga um söluskatt. Um þessa aðferð hafi verið deilt við hverja kjarasamningagerð, en veitingamenn hafi aldrei samið sig undir þá skyldu gagnvart framreiðslumönnum að greiða þann mismun á fjárhæð söluskatts, sem fram kæmi vegna innheimtuaðferðar framreiðslumanna og þeirrar fjárhæðar, sem skattyfirvöld kröfðu veitingamenn um vegna söluskattsskyldu af þjónustugjaldinu. Hefur stefnandi um þessi efni vísað til þeirra atriða, sem upp eru talin í atvikalýsingu málsins og mótmælt því að nokkur skylda þess efnis hafi sakir tómlætis eða af öðrum ástæðum, svo sem útgáfu verðskrár þeirrar, sem stefndi m. a. byggi málstað sinn á, fallið á veitingamenn. Sérstaklega hefur stefnandi bent á það, að fráleitt sé, að gjald eins og 2% viðlagasjóðsgjald

samkvæmt lögum nr. 4/1973, sem ekki eigi að valda hækkun á kaupgreiðsluvísitölu, eigi að geta leitt til kauphækkunar hjá framreiðslumönnum vegna hærri þjónustugjaldsgrundvallar, en til slíkrar niðurstöðu leiði afstaða stefnda. Mótmælir stefnandi því eindregið, að kjarasamningurinn frá 22. ágúst hafi bundið honum neinar skyldur á herðar um að fylgja því fyrirkomulagi um álagningu þjónustugjalds, sem stefndi telur að fylgt hafi verið og samningar standi til. Bendir stefnandi í þessu efni til skýlausra fyrirvara af sinni hálfu við þá samningsgerð.

Loks vísar stefnandi til þess, að með dómi Hæstaréttar 18. júní sl. í máli Dönu Jóhannsdóttur gegn Sigmari Péturssyni hafi verið úr því skorið, að framreiðslumönnum bæri að reikna söluskatt af verði veitinga að viðbættu þjónustugjaldi, svo sem hann hefði alla tíð haldið fram.

Sýknukrafa stefnda að því er varðar framangreindan 3. kröfulið í dómkröfum stefnanda og rök hans fyrir 3. lið gagnkröfu sinnar, — en þessir kröfuliðir báðir lúta að sama málsatriði, — er í höfuðatriðum á því reist, að framreiðslumönnum sé rétt að reikna sér þjónustugjald af öllu verði seldra veitinga, öðru en þjónustugjaldi. Telur stefndi, að þessi réttur þeirra byggist í fyrsta lagi á upphafsákvæði 1. gr. kjarasamnings aðilja, enda sé sá skilningur einn eðlilegur. Í annan stað hafi veitingamenn samþykkt þessa afstöðu framreiðslumanna í orði og verki þegar í desember 1968, er samið hafi verið um það, hvernig mæta skyldi rýrnun á áfengi, sem framreiðslumaður yrði fyrir, og gefin hafi verið út verðskrá um áfengi á veitingastöðum, sem báðir málsaðiljar hafi staðið að. En samkvæmt henni sé þjónustugjald reiknað af verði áfengis að viðbættum söluskatti. Telur stefndi, að á þessa verðskrá megi líta sem ígildi skriflegs samnings um það, að veitingamenn hafi samþykkt hina umdeildu aðferð framreiðslumanna við útreikning þjónustugjalds, og sé sá samningur enn í gildi. Heldur stefndi því og fram í þessu sambandi, að þess séu dæmi, að hundraðshlutur sölumanna sé reiknaður af heildarverði vöru, þ. e. að meðtöldum söluskatti.

Þá heldur stefndi því fram, að tómlæti veitingamanna, all-

ar götur frá 1965 um það að fá með dómi skorið úr þessu ágreiningsefni um þjónustugjaldið, verði eigi skýrt á annan hátt en þann, að þeir séu í reynd bundnir við skoðun framreiðslumanna um álagningargrundvöll þjónustugjaldsins. Loks telur stefndi, að nefndur dómur Hæstaréttar frá 18. júní sl. skipti ekki máli um samskipti aðilja þessa máls. Krefst hann þess samkvæmt þessari málsútlistun, að hann verði sýknaður af kröfum stefnanda, en gagnkrafa hans hins vegar að öllu leyti tekin til greina.

IV.

Þær dómkröfur aðilja, sem um er fjallað í þessu máli, lúta alfarið að sömu efnisatriðum og eru að öllu leyti samkynja og samstæðar. Verða þær því dæmdar í senn.

Eigi hefur verið hnekkt þeirri staðhæfingu stefnanda, að orðin „miðað við verð veitinga til almennings" í 1. gr. kjarasamnings aðilja hafi upphaflega verið sett í samning þeirra til að tryggja framreiðslumönnum ákveðna viðmiðun við töku þjónustugjalds, enda þótt veitingamaður veitti sérstakan afslátt frá almennu veitingaverði, svo sem stundum mun hafa tíðkast. Verður með hliðsjón af þessu að skýra tilvitnuð orð 1. gr. kjarasamnings aðilja svo, að þar sé átt við almennt verð veitinga til viðskiptamanna eins og það er á hverjum tíma, án söluskatts og án þjónustugjalds.

Samkvæmt lögum nr. 10/1960 um söluskatt er söluskattur gjald, sem hverjum söluskattskyldum seljanda vöru og þjónustu ber að leggja á og innheimta af heildarverði vöru og þjónustu án nokkurs konar frádráttar, sbr. 2. og 9. gr. nefndra laga. Samkvæmt þessum lagareglum ber veitingamönnum að reikna söluskattinn af heildarandvirði seldra veitinga að meðtöldu umsömdu þjónustugjaldi, og telst söluskatturinn þá ekki með í heildarandvirðinu.

Sýnt er, að sá háttur hefur viðgengist undanfarin ár, að framreiðslumenn innheimtu af viðskiptavinum veitingahúsa umsamið 15% þjónustugjald af verði veitinga að viðbættum söluskatti. Veitingamaður galt hins vegar skattheimtuyfirvöldum söluskatt af verði veitinga auk þjónustugjalds, svo sem lögskylt var. Jafnframt er fram komið, að stöðugur

ágreiningur hefur verið um þetta atriði milli aðilja máls þessa, þótt aðiljar séu hvorki samsaga um viðbrögð hvors annars, né heldur, hvaða skilning hafi mátt leggja í þau. En hvernig sem meta ber afstöðu veitingamanna á undanförnum árum til innheimtuaðferðar framreiðslumanna að því er þjónustugjaldið varðar, og hvað sem líður seinagangi af hálfu þeirra fyrrnefndu til að fá skýlausa úrlausn um þetta ágreiningsefni, sem borið hefur sí og æ á góma í samskiptum málsaðilja, þá er fram komið, að við kjarasamningsgerð sumarið 1972 er álagningarstofn þjónustugjaldsins tvímælalaust ágreiningsefni milli samningsaðilja, svo sem rakið er í kafla II. hér að framan. Lauk samningum aðilja með þeim hætti, að við undirskrift kjarasamningsins 22. ágúst 1972 afhenti samninganefnd veitinga- og gistihúsaeigenda gagnaðilja sínum, samninganefnd Félags framreiðslumanna, yfirlýsingu þá, sem áður er getið.

Með hliðsjón af því, sem nú hefur verið rakið, og þegar síðastgreind yfirlýsing er virt, verður ekki talið, að stefndi hafi haft réttmæta ástæðu til að treysta því, að gagnaðili hans við samningsgerðina, stefnandi máls þessa, hafi gengið undir þá samningsskyldu, að hlíta því að taka á sínar herðar að greiða skattheimtuyfirvöldum þann mismun á söluskatti, sem kemur fram veitingamönnum til gjalda við þá aðferð framreiðslumanna að reikna sér þjónustugjald af verði veitinga að viðbættum söluskatti, í stað þess að fylgja lögmæltri aðferð og reikna söluskatt af samanlögðu verði veitinga og þjónustugjaldi. Og þar sem ekki verður talið, að stefnandi hafi síðar á samningstímabili núgildandi kjarasamnings gengið undir slíka skyldu, ber að taka til greina framangreinda dómkröfu hans um skilning á 1. gr. kjarasamnings aðilja frá 22. ágúst 1972.

Samkvæmt þessu ber að sýkna stefnanda af gagnkröfu stefnda.

Rétt þykir eftir atvikum að málskostnaður falli niður.

Dómsorð:

Skýra ber 1. gr. kjarasamnings málsaðilja, dags. 22. ágúst 1972, svo, að álagningarstofn þjónustugjalds til

framreiðslumanna sé verð veitinga án söluskatts, en söluskatt ber að reikna af verði veitinga að viðbættu þjónustugjaldi.

Málskostnaður fellur niður.

Föstudaginn 21. desember 1973.

Nr. 8/1973. **Alþýðusamband Íslands vegna Iðju, félags verksmiðjufólks í Reykjavík** (Gunnar Sæmundsson hdl.) gegn **Vinnuveitendasambandi Íslands vegna Félags íslenzkra iðnrekenda** (Páll S. Pálsson hrl.).

Dómarar: Hákon Guðmundsson, Gunnlaugur E. Briem, Bjarni K. Bjarnason, Einar B. Guðmundsson og Ragnar Ólafsson.

Deilt um ákvæði kjarasamnings um kaupgreiðslu á frídögum.

Dómur.

Mál þetta er höfðað fyrir Félagsdómi með stefnu, dags. 4. þ. m., af Alþýðusambandi Íslands vegna Iðju, félags verksmiðjufólks í Reykjavík, gegn Vinnuveitendasambandi Íslands vegna Félags íslenzkra iðnrekenda.

Dómkröfur stefnanda eru þær, að dæmt verði, að réttur sé sá skilningur hans á 4. gr. kjarasamnings málsaðilja frá 4. des. 1972, að til viku- eða mánaðarkaups samkvæmt nefndri 4. gr. teljist laun fyrir fasta yfirvinnu.

Þá krefst stefnandi málskostnaðar úr hendi stefnda eftir mati dómsins.

Stefndi krefst sýknu af öllum kröfum stefnanda og hæfilegs málskostnaðar úr hans hendi.

Málavextir eru þessir:

Í 4. gr. framangreinds kjarasamnings segir svo: